

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1899, kl. 3 e. m.

Sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande, rörande väckta motioner angående ändringar i 7 och 8 §§ af lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Sedan till bankoutskottet hänvisats följande motioner angående ändringar i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, nemligen af herr *Lithander* (n:o 1 i Första Kammaren) om tillägg till 7 § i lagen, af herr *M. Dahn* (n:o 151 i Andra Kammaren) om ändring af 7 och 8 §§ i lagen, samt af herr *O. M. Höglund* (n:o 219 i Andra Kammaren) i anledning af herr *Lithanders* förenämnda motion, har bankoutskottet efter öfverenskommelse med lagutskottet öfverlemnadt dessa motioner till behandling af sammansatt banko- och lagutskott.

Herr *Lithander* hemställer i sin motion, att till 7 § i riksbankslagen fogas ett så lydande tillägg:

»Mom. 2. Riksbanken eger att ytterligare, utöfver här ofvan angifna ett hundra millioner kronor, utgifva sedlar till belopp af sammanlagdt högst sextioen millioner kronor på följande vilkor:

a) att denna sedelutgifningsrätt inträder i den mån enskild bank med sedelutgifningsrätt afstår från ifrågavarande rätt, hvarigenom riksbankens sedelutgifningsrätt ökas med samma belopp, som den enskilda banken hade utelöpande i egna sedlar vid 1896 års början; samt

b) att riksbanken, för begagnande af sålunda från enskild bank öfvertagen sedelutgifningsrätt, utöfver det minsta belopp, som riksbanken jemlikt § 6 och mom. 1 i § 7 skall hålla i der omförmälda kassatillgångar, skall hafva ett belopp i guldmynt, motsvarande 10 procent af vederbörande enskilda banks grundfond, sådan den befans vid 1896 års början.»

För den händelse detta förslag vunne bifall, skulle § 7, sådan den nu lyder, komma att ingå i den nya § såsom mom. 1.

Till stöd för denna hemställan anföres, att redan innan ifrågavarande lag för Sveriges riksbank med ingången af år 1899 trädt i kraft, från åtskilliga håll anmärkningar framstälts mot deri förekommande bestämmelser angående sedelutgifningsrättens begränsning till 100 millioner kronor och att man dervid fäst sig vid att sammanlagda beloppet af riksbankens och de enskilda bankernas utelöpande sedlar utgjorde en så stor summa, att i fall dessa senare bankers sedlar, såsom i allt fall vid slutet af år 1903 skall ske, indroges, så skulle riksbanken måhända icke vara i stånd att ersätta de indragna sedlarne med sina egna eller, om detta låte sig göra, dervid dock få en så obetydlig reserv i obegagnad sedelutgifningsrätt, att riksbanken till äfventyrs icke blefve i stånd att fullt nöjaktigt tillgodose handelns och industriens växande kraf på omsättningsmedel.

Beträffande fixeringen af den s. k. obetäckta, d. v. s. icke med guld eller fordringar i löpande räkning i utlandet betäckta sedelutgifningsrätt till 100 millioner, erinrar motionären, att, sedan 1889 års bankkomité föreslagit den obetäckta sedelutgifningsrättens bestämmande till allenast 75 millioner och 1894 års Riksdag vid begäran hos Kongl. Maj:t om framläggande af förslag till omorganisation af bankväsendet med afseende å riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna åberopat nämnda komités utlåtande, Kongl. Maj:t uti sitt för 1897 års Riksdag framlagda förslag till lag för Sveriges riksbank höjt ifrågavarande siffra till 90 millioner kronor, hvarefter fullmäktige i riksbanken föreslagit en ytterligare höjning till 100 millioner, hvilket sedermera afven af Riksdagen antagits såsom gräns för ifrågavarande sedelutgifningsrätt.

Från det af motionären citerade, af fullmäktige med afseende härå afgifna yttrande inhemtas, att fullmäktige, med antagande af en utelöpande sedelemmission, lika med den vid 1896 års slut, väl funnit det af Kongl. Maj:t föreslagna maximum för sedelutgifningsrätten i allmänhet kunna lemna en reserv af obegagnad sedelutgifningsrätt till belopp af mellan 10 och 20 millioner, en reserv, som fullmäktige ansett tillräcklig, men härpå tillagt: »Med afseende derå, att efter reformens genomförande samtliga bankers ineliggande kassor skola komma att utgöras af riksbankens sedlar och icke, såsom nu, hufvudsakligen af bankernas egna, samt att följaktligen ett icke obetydligt större belopp af riksbankens sedlar måste komma att sålunda immobiliseras, än nu är förhållandet, då bankerna hålla riksmyntskassa endast motsvarande hvad som kan anses nödigt för deras sedelinvexling, samt att derjemte under en fortfarande stark utveckling af handelsomsättningen behovet af betalningsmedel icke osannolikt kommer att öfverskrida det vid 1896 års slut befintliga, kunna fullmäktige icke undertrycka den farhågan, att äfven det högre af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet kan finnas väl ringa. En sådan knapphet måste vålla affärsomsättningen oro och äfven allvarliga svårigheter genom deraf föranledda indragningar af eller fördyrade vilkor för diskonteringen, utan att dock dessa varit nödvändiga från synpunkten af sedelemmissionens trygghet. Denna garanteras nemligen i främsta rummet af de s. k. bankmessiga säkerheternas beskaffenhet, och för deras soliditet synes lagförslaget ganska välbetänkt hafva sört genom föreskrifterna i § 7, enligt hvilka täckningen af sedlarne förnämligast kommer att utgöras af diskonterade vexlar, hvarigenom vid förefallande verkligt behof sedelemmissionen lätt och liksom af sig sjelf kan sammandragas. Fullmäktige hysa på dessa grunder den åsigt, att det i § 7 fastställda maximum af sedelemmissionen kan utan fara för riksbanken och till större trygghet för omsättningens ostörda fortgång höjas till 100 millioner kronor.»

Herr Lithander anför slutligen till stöd för sin motion:

»Såsom jag ofvan antydt, har det icke dröjt länge, innan den mening på åtskilliga håll uttalades, att äfven detta högre belopp vore allt för knappt tillmätt. Huruvida de yppade farhågorna i verkligheten hafva den allvar samma betydelse, som från vissa håll tillagts dem, torde vara svårt att med full säkerhet afgöra. Såsom visst torde emellertid kunna antagas, att förhållandena alldeles icke innefatta någon giltig anledning till farhågor för närvarande, hvaraf dock icke följer, att icke klokt förutseende skulle kunna anses bjuda vidtagandet af någon åtgärd för ett lämpligt vidgande

af gränsen för riksbankens nuvarande sedelutgifningsrätt. Man kan härvid gå så till väga, att man åt riksbanken inrymmer rättighet att, i den mån de enskilda bankerna afstå från sin sedelutgifning, successivt och efter hand öfvertaga de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt under förutsättning, att riksbanken kommer i besittning af lika stor guld tillgång, som tjenat till underlag för de enskilda bankernas sedlar. Någon utvidgning af gränsen för riksbankens sedelutgifningsrätt i förtid, d. v. s. innan de enskilda bankernas sedlar indragits, synes mig icke vara behöflig, utan det torde vara mera ändamålsenligt och för öfrigt fullt tillräckligt att ordna denna angelägenhet såsom ofvan antydts, hvarigenom riksbanken sättes i tillfälle att i hela den uträkning, som synes vara behöflig, öka sin sedelutgifningsrätt. Härvid torde man böra utgå från förhållandena med afseende på den enskilda sedelutgifningen, sådana dessa gestaltade sig vid början af år 1896, enär dessa förhållanden lagts till grund för de s. k. öfvergångsstadgandena i 1897 års lag för Sveriges riksbank. Utgående härifrån, vill jag därför föreslå, att till § 7 i nämnda lag må fogas ett tillägg, i syfte att riksbanken, utöfver der medgifna 100 millioner kronor, må kunna utgifva ytterligare ett belopp af 61 millioner, motsvarande hvad af enskilda bankers sedlar utelöpte den 1 januari 1896, mot hvilken sedelstock då svarade ett hos de enskilda bankerna ineliggande förråd af guldmynt till belopp i jemnadt tal af 8 millioner kronor, hvilken guldkassa i sjelfva verket var större, än som enligt 1874 års banklag behöfdes för de faktiskt vid angifna tidpunkt utelöpande enskilda bankernas sedlar. Föreskriften skulle, såsom jag ofvan antydte, endast småningom och i bredd med indragning af de enskilda bankernas sedlar få tillämpas, och såsom vilkor för utöfning af denna extra sedelutgifningsrätt synes det mig böra bestämmas, att riksbanken skall hafva en guldkassa till belopp, som motsvarar den guld tillgång, som vederbörande enskilda bank, hvilken afstår från sin sedelutgifningsrätt, minst skulle hålla i guldkassa jemlikt stadgandena i kongl. kungörelsen angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar den 12 juni 1874.»

I herr *Dahns* förevarande motion föreslås, att första stycket af § 7 samt sista stycket i § 8 i lagen för Sveriges riksbank skall få följande ändrade lydelse:

§ 7.

»Utöfver det enligt § 6 medgifna belopp är riksbanken berättigad till en sedelutgifning af högst ett hundra femtio millioner kronor, under

vilkor, att de på grund häraf utgifna sedlar motsvaras af följande tillgångar sammanräknade:

- a) lätt säljbara — — — — —
 b) — — — — —
 c) — — — — — eller utom riket.

§ 8.

Såsom — — — — —

— — — — — omyntadt guld.
 Metalliska kassan må ej bibehållas vid lägre belopp än trettio millioner kronor. Derutöfver skall, då de på grund af § 7 utgifna sedlar öfverstiga åttio millioner kronor, riksbanken hålla i metallisk kassa minst 30 procent af det belopp, hvarmed de på sådan grund utgifna sedlar öfverskjuta sistnämnda summa.»

Enligt hvad som inhemtas från motiveringen för detta förslag, har motionären, som jemväl omnämner, att på grund af den starka utveckling, som för närvarande eger rum så väl inom industri som varuomsättning, farhåga från vissa håll uppstått, att det omsättningsmedel, som riksbanken — i egenskap af ensam sedelutgifvande bank — enligt riksbankslagen är i stånd att lemna den allmänna rörelsen, vore med nämnda, möjligen ännu mera forcerade utveckling både snävt och knappt tilltaget, funnit för tillfället ingenting vara att befara i sådant fall, men ansett det klokt att i tid förekomma möjlig stockning i affärlifvet. Med afseende å herr Lithanders motion om förebyggande af trångmål och förlägenhet af dylikt slag anmärker herr Dahn, att deri väckta förslag delvis gå ut på nya grunder för sedelutgifningen, hvilka enligt herr Dahns uppfattning i väsentlig mån försvaga riksbanken, samt anför, att det väl är sant, att vårt folk föredrar sedlar framför hårdt mynt och att Sveriges riksbankssedlar äro lagligt betalningsmedel samt att bakom riksbanken liksom dess riksgäldskontor stå svenska statsmagternas garanti och borgen, men att en centralbank dock för alla eventualiteter måste hafva en metallisk kassa, som i tider af trångmål är stark nog att kunna motstå ekonomiska stötar, utan att utomordentliga ingripanden behöfva göras från statsmagternas sida. Herr Dahn påvisar, huru enligt herr Lithanders förslag, under antagande, att riksbanken inom några år blir i behof af en sedelutgifningsrätt på 200 millioner kronor — 140 à 150 millioner kronor utelöpande och resten som kassaförlag — metalliska kassan skulle komma att ställa sig till sedelstocken sålunda:

Minsta guld-kassa:

25 millioner kronor + 12 millioner kronor + 6.1 millioner kronor, summa 43.1 millioner kronor *guld*.

Sedelstock:

43.1 millioner kronor + 100 millioner kronor + 61 millioner kronor, summa 204.1 millioner kronor sedlar. Ej fjerdedelsbetäckning; hvarjemte anmärkes, att, då man enligt nuvarande metod lägger de, så att säga, minst betäckta sedlarne närmast minimiguld-kassan (60 mill. kr. af de 100 mill.) och derefter förser de ytterligare utgifna (40 mill. kr.) med ett underlag af 30 procent guld, herr Lithander efter de nyssnämnda släpper ut 61 millioner kronor på så lös grund som 10 procent guld.

I jemförelse härmed framställer herr Dahn, som säger sig ej vilja frångå den gamla grunden för riksbankens sedelutgifningsrätt, resultatet af det utaf honom väckta förslaget — under antagande af en sedelutgifningsrätt på 200 millioner kronor — såsom följande:

Minsta guld-kassa:

30 millioner kronor + 21 millioner kronor, summa 51 millioner kronor *guld*.

Sedelstock:

51 millioner kronor + 150 millioner kronor, summa 201 millioner kronor. Mer än fjerdedelsbetäckning.

Slutligen har herr *O. M. Höglund* hemställt, att 7 § i riksbankslagen skulle få följande ändrade lydelse:

»Utöfver det enligt 6 § medgifna belopp är riksbanken berättigad till en sedelutgifning af ett hundra millioner kronor, samt derjemte, då enskild bank upphör att utgifva egna sedlar, till en sedelutgifning till lika belopp med de sedlar, samma enskilda bank hade utelöpande vid 1896 års ingång.

De på grund häraf utgifna sedlar skola motsvaras af följande tillgångar sammanräknade:

- a) lätt säljbara utländska statspapper;
- b) statens, allmänna hypoteksbankens och andra inhemska obligationer, som å utländsk börs noteras;
- c) vaxlar, betalbara inom eller utom riket.»

Till stöd för denna ändring anföres hufvudsakligen:

Den 31 sistlidne december hade riksbankens guld-kassa varit 31 millioner, dess utländska fordringar 9 millioner och dess sedelutgifnings-

rätt enligt nya banklagen 121 millioner, allt i runda tal, medan samtidigt riksbankens utelöpande sedlar uppgått till 71 millioner och de enskilda bankernas till 79 millioner, eller sammanlagdt 150 millioner utelöpande sedlar inom landet. Det kunde starkt ifrågasättas, om den obegagnade sedelutgifningsrätt, som fullmäktige i riksbanken under år 1897 ansett nödvändig, kunde vara tillräcklig för riksbanken, sedan den öfvertagit hela sedelutgifningsrätten i landet, enär obestriddigen penningknapphet varit rådande vid förlidet års slut, oaktadt den obegagnade sedelutgifningsrätten för riksbanken och de enskilda bankerna tillsammans uppgått till 42 millioner. I alla händelser torde en obegagnad sedelutgifningsrätt *vid årsskiftet* af 20 millioner få anses som ett minimum, då derifrån och tills sjöfarten å nyo kommit i full gång på våren stora kraf ställes på riksbankens guld-kassa, utan att densamma erhöles nämnvärd förstärkning. Om riksbanken vid förlidet år hade öfvertagit de enskilda bankernas sedelutgifning, kunde det icke antagas, att dess utelöpande belopp uppgått till mindre belopp än ofvan angifna 150 millioner kronor då utelöpande sedlar, men väl finnes skäl, som talade för att det skulle hafva uppgått till något mera, hvarför man kunde påstå, att riksbanken i detta fall måst hafva en sedelutgifningsrätt af minst 170 millioner. Dertill hade erfördrats, att sammanlagda beloppet af guld-kassan och fordringar å utrikes ort ökats med 30 millioner, hvaraf minst 6 millioner metalliskt guld, för att berättiga till utgifning af fullt 100 millioner kronor sedlar enligt 7 §. För åstadkommande af en dylik ökning af kassatillgångarne hade herr Lithander framställt det i hans motion angifna förslag. Mot formuleringen här af anmärkte herr Höglund, att det icke vore fullt klart af ordalydelsen, att den i nuvarande 7 § af banklagen föreskrifna sedelbetäckning för der medgifna emission af 100 millioner skulle utgöra ett vilkor äfven för den af honom föreslagna ökningen, samt att det vilkor beträffande guld-kassan, som vore fäst vid öfvertagandet af de enskilda bankernas sedelutgifning, förekomme i 7 §, under det att samma vilkor, som vore fäst vid begagnandet af den ursprungligen i 7 § medgifna sedelutgifningsrätten, förekomme i 8 §. Medan af meddelade siffror angående riksbankens ställning vid förlidet års slut framginge, att guldförrådet uppgått till 25.6 procent af sedelutgifningsrätten och 43.7 procent af de utlöpande sedlarne, hvilka sålunda vore starkt fonderade, skulle, under förutsättning att riksbanken, i enlighet med herr Lithanders förslag, öfvertagit alla enskilda bankers sedelutgifning vid förlidet års slut och då sannolikt haft omkring 150 millioner kronor sedlar utelöpande

samt öfvertagit åtminstone det mesta af de enskilda bankernas gulförråd, omkring 9 millioner kronor, guldkassan hafva uppgått till 40 millioner och sedelutgifningsrätten till 191 millioner, i hvilket fall sedelutgifningsrätten visserligen blifvit tillfredsställande, men guldkassan endast uppgått till nära 21 procent af sedelutgifningsrätten och 26,7 procent af utelöpande sedlar — ett icke oväsentligt försvagande af sedlarnes fondering. Mot ett i samband med herr Lithanders motion utom Riksdagen gjordt uttalande, att Sveriges riksbank, för hvilkens förbindelser svenska staten vore ansvarig, så länge svenska staten vore solvent, icke hade samma behof af stark guldkassa som andra centralbanker, hvilka vore enskilda aktiebolag, invändes, att äfven vårt lands goda statsfinanser kunde snart undergå försämring och att särskildt vid lagstiftning för riksbanken en sådan möjlighet icke alldeles borde lemnas ur sigte. Om också statens kredit kunde anses som tillräcklig garanti för riksbankens solvens, kunde den dock icke betrygga sedlarnes inlösen vid anfordran med guld. För en sådan trygghet fordrades, att banken egde icke blott en god portfölj, utan äfven ett tillräckligt gulförråd. Uppfyllandet af båda dessa vilkor vore lika grundväsentligt och sedelemmissionens grundande på ett tillräckligt gulförråd bibehölle sin betydelse oakadt stödet af statens garanti. Från denna synpunkt vore det betänkligt att så försvaga sedlarnas fondering med metalliskt guld som enligt herr Lithanders förslag. Den stora import af obligationer och andra värdepapper, som egt rum under de senare åren, hade bland andra orsaker bidragit till att det ej varit möjligt att uppbringa landets gulförråd så mycket, att en starkare fondering kunnat åstadkommas. För att stärka gulförrådet, borde de för mycket importerade värdepapperen å nyo exporteras. Men denna utväg vore till största delen stängd, enär de flesta af de importerade värdepapperen gått till offentliga kassor och andra fasta händer, der de blifvit immobiliserade. För att gifva en ökad sedelutgifning ett starkare underlag af guldvaluta, erbjöde sig den utvägen att bemyndiga riksgäldskontoret öfverlemna till riksbanken, för hvarje gång den öfvertog en enskild banks sedelutgifning, ett belopp af statsobligationer, motsvarande 30 procent af den sålunda öfvertagna emissionsrätten, med rättighet för riksbanken att afyttra dem i utlandet, då sådant för stärkande af dessa guldkassor vore nödigt, och med skyldighet att af bankovinsten ersätta riksgäldskontoret dess utgifter för dessa obligationers förräntning och inlösen. Under ofvan angifna förutsättningar för tillämpningen af herr Lithanders förslag på nuvarande förhållanden skulle riksbanken vid förlidet års slut hafva haft sådan ställning, att, om från

riksgäldskontoret mottagna 18 millioner kronor i obligationer förvandlats till guld och riksbanken öfvertagit de enskilda bankernas guldbehållning, riksbankens guldförråd utgjort 58 millioner kronor och dess sedelutgifningsrätt 228 millioner samt, med utelöpande sedlar till 150 millioner kronor, guldkassan sålunda blifvit 25,4 procent af hela sedelutgifningsrätten och 38,7 procent af beloppet utelöpande sedlar. Förslaget, att riksgäldskontoret skulle stödja riksbanken genom öfverlemnande af obligationer, innebure icke något nytt, då, i samband med att Kongl. Maj:t erhållit rätt att indraga de enskilda bankernas 10-kronesedlar, riksgäldskontoret bemyndigades att tillhandahålla riksbanken svenska statens obligationer eller deremot svarande valuta i guld intill 7 millioner kronor. Och då till allmänna hypoteksbanken såsom grundfond öfverlemnats 30 millioner kronor af svenska statens obligationer med rätt att vid behof försälja dem, borde det ej möta större betänkligheter att öfverlemna 18 millioner till riksbanken, helst staten genom att på detta sätt bispringa riksbanken ej kunde lida någon förlust vare sig till kapital eller ränta.

Efter anmodan från bankoutskottet hafva fullmäktige i riksbanken öfver förevarande motioner afgifvit följande till sammansatta utskottet öfverlemnade yttrande:

»Genom protokollsutdrag af den 31 sistlidne januari och den 13 dennes har utskottet anhållit om fullmäktiges yttrande i anledning af följande till utskottets behandling hänvisade motioner, nemligen

af herr *Lithander* (Första Kammaren, motion n:o 1) angående ett tillägg i § 7 af lagen för Sveriges riksbank, i syfte att riksbanken utöfver nu medgifna belopp af 100 millioner kronor må under vissa vilkor ega utgifva sedlar å ytterligare sextioen millioner kronor;

af herr *Dahn* (Andra Kammaren, n:o 151) om ökning till högst 150 millioner kronor af den i § 7 af nämnda lag för riksbanken bestämde sedelutgifningsrätt samt om höjande af minimibeloppet för metalliska kassan; samt

af herr *O. M. Höglund* (Andra Kammaren, n:o 219) angående rätt för riksbanken att, utöfver hvad nu är medgifvet, vid enskild banks upphörande med utgifning af egna sedlar, utlemna sådana till lika belopp med de sedlar, samma bank hade utelöpande vid 1896 års ingång.

»Såsom trenne af motionärerna erinrat, synes icke för det närvarande föreligga något verkligt behof af ökad sedelutgifningsrätt för riksbanken eller någon fara för att den allmänna rörelsen skulle komma

att lida brist på omsättningsmedel i följd af banklagens bestämmelser. Så länge nemligen de enskilda bankerna behålla sin rätt att utgifva egna sedlar, och hittills har endast en bank afstått från den rätten, finnes en tillgång i sedlar, som mer än väl motsvarar de anspråk äfven en så högt uppdrifven affärsverksamhet som den närvarande kan ställa på liiquidationsmedel. Den 31 december 1898 uppgick denna tillgång för riksbanken och de enskilda bankerna till 192,360,333 kronor, med begagnadt belopp af 150,475,184 kronor, och sedan under 1899 den nya banklagen vunnit tillämpning, har hela sedelemissionsrätten stigit till 222,867,584 kronor, under det att de utelöpande sedlarne, inberäknade af Vesterbottens enskilda bank utgifna, ännu i rörelsen cirkulerande 2,119,865, ej gingo till mer än 134,689,452 kronor, så att den obegagnade sedelutgifningsrätten omfattade 90,297,996 kronor. Det är alltså endast under förutsättning, att de enskilda bankerna skulle upphöra med sin sedelemission och således den nya lagen med dess mera vidtgående förpligtelser för riksbanken att sörja för omsättningsmedlen inom landet blifva omedelbart effektiv, som någon brist på sedelmynt kunde vara att frukta. Det synes således vara farhågan för att riksbanken i sådant fall icke skulle vara fullt rustad till att öfvertaga äfven de enskilda bankernas sedelutgifning, som föranledt förslagsställarne att redan nu söka verka för de ändrade bestämmelser i banklagen, för så vidt den rör sedelutgifningen, hvilka syntes dem behöfliga för framtiden, särskildt på grund af den starka utveckling, som rörelsen vunnit under den tid, som förflutit, sedan banklagen för icke fullt två år sedan blef stiftad.

»Vid sådant förhållande lär den utvidgning af riksbankens sedelutgifningsrätt, som det nu kunde anses lämpligt att fastställa, böra bestämmas så, att den dels icke inträder annat än i mån af minskning i de enskilda bankernas motsvarande befogenhet, dels ock erhåller en omfattning, som må finnas egnad att tillfredsställa den allmänna rörelsens kraf äfven vid den tid, då riksbanken skall ensam blifva sedelutgifvande. I sådant afseende synas motionerna, då de sammanställas med hvarandra, angifva grunder, uppå hvilka de nya bestämmelserna kunna lämpligen byggas. En af motionärerna, herr Lithander, ställer sig på den ståndpunkt, att han anser riksbanken böra erhålla ökning i sin rätt att utgifva sedlar endast för så vidt sådant påkallas af lagligen inträdande inskränkning i de enskilda bankernas rätt att tillhandahålla rörelsen sedlar. Såsom redan är nämndt, kan sådan inskränkning ske äfven under tiden till 1904, då den *skall* inträda och riksbanken är

skyldig att lemna de ifrågavarande bankerna särskilda förmåner i och genom rediskontering och kassakreditiv på billigare vilkor än vanligt till den utsträckning, som motsvarar bankernas faktiska sedelemission den 1 januari 1896. Om nu, på sätt föreslagits, riksbanken skulle få sin sedelutgifningsrätt utvidgad med ett belopp, som jemnt motsvarar hvad enskild bank afstår, beräknadt efter förhållandena den 1 januari 1896, så vinner riksbanken derigenom möjlighet att utlemna sina sedlar i jemnt förhållande efter de skyldigheter, den har att fullgöra gent emot de enskilda bankerna.

»Det är känt, att man inom utlandet i fråga om bestämmandet af sedelutgifningsrätten för vissa centralbanker gått till väga så, att dessa fått öfvertaga den rätt, som vissa andra banker lemnat ifrån sig. Ett i det hela liknande förfaringssätt är det, som nu förordats af herr Lithander, och det synes, såsom af hvad ofvan anförts lär framgå, kunna hos oss tillämpas under de förhållanden, som nu äro för handen. Dock måste tydligtvis tillses, huruvida det äfven för framtiden lemnar tillräckliga garantier för att rörelsens behof af omsättningsmedel må blifva behörigen tillgodosedt och på samma gång riksbankens sedlar tillräckligt starkt fonderade.

»I det senare afseendet har herr Lithander föreslagit, att riksbanken för begagnande af den sedelutgifningsrätt, som enligt hans motion skulle öfvertagas från enskild bank, skulle innehafva ett belopp i guldmynt, som motsvarar 10 procent af vederbörande enskilda banks grundfond, sådan den befans vid 1896 års början. Den qvotdel i guldinnehaf, som sålunda ifrågasatts, hänför sig visserligen till något annat än sedelbeloppet, nemligen till ifrågakommande banks grundfond, men faktiskt skulle den i det närmaste komma att stå i liknande proportion till sedelemissionen. Det lär emellertid med allt skäl kunna erinras, att det vilkor af guldinnehaf, som sålunda uppstälts, hvarken i det ena eller andra afseendet står i öfverensstämmelse med de principer, som banklagen fastslagit. Denna fordrar för utgifning af sedlar öfver en viss gräns — som bestämmes af metalliska kassans storlek jemte behållningen i fordringar å löpande räkning i utlandet samt det derutöfver fastslagna beloppet sextio millioner — en qvotdel i guld tillgång af 30 procent. Någon anledning att beträffande den ytterligare sedelutgifning, som nu sättes i fråga, öfvergifva den principen synes, såsom ock en af motionärerna, herr Dahn, riktigt erinrat, icke föreligga, helst

detta, enligt hvad en annan förslagsställare, herr Höglund, anmärkt, skulle innebära ett icke oväsentligt försvagande af sedlarnes fondering.

»I fråga om tillräckligheten för framtiden synes det fullmäktige, att den föreslagna tillökningen, hvilken, när riksbanken ensam blifver sedelutgifvande, skulle komma att uppgå i rundt tal till 61 millioner, bör tillsammans med hvad redan är medgifvet vara tillfyllestgörande. Möjlighet skulle då finnas för riksbanken att, *utom* de sedlar, som få emitteras på grund af tillgänglig behållning å räkningar i utlandet, utsläppa sedlar

a)	metalliskt fonderade för (25 + 12 + 18,3 =)	55,3	millioner
b)	derutöfver enligt nuvarande bestämmelse	100,—	»
c)	» » det nya förslaget	61,—	»
		<hr/>	
		tillsammans	216,3 millioner,

naturligtvis under förutsättning, att sedlarne under b) och c) motsvarades af de tillgångar, som omförmälas i den nuvarande 7 § af banklagen eller lätt säljbara utländska statspapper, statens, allmänna hypoteksbankens och andra inhemska obligationer, som å utländsk börs noteras, samt vexlar betalbara inom eller utom riket.

»Att det nyss uppgifna beloppet bör vara tillräckligt äfven vid en starkt utvecklad affärsrörelse, har man rätt att sluta sig till med ledning af de siffror, som föreligga från den senaste tiden, under hvilken behovet af sedlar visat sig vara synnerligen stort. Sedelutgifningsrätten uppgick vid slutet af nedannämnda månader 1898 för riksbanken och de enskilda bankerna tillsammans

för juni	till	177,174,865,	deraf obegagnad	35,784,306,
» juli	»	182,318,087,	»	» 49,584,413,
» augusti	»	189,356,714,	»	» 52,157,245,
» september	»	190,074,085,	»	» 38,140,193,
» oktober	»	186,413,705,	»	» 40,166,443,
» november	»	185,800,838,	»	» 41,004,871,
» december	»	192,360,333,	»	» 42,185,148.

Det finnes således all anledning till det antagandet, att den nyss angifna summan 216,3 millioner, i hvilken icke inräknats riksbankens sedelutgifning på grund af behållningar i utlandet, skall till fullo motsvara behovet äfven med förutsättning, att utöfver den faktiska sedel-

utgifningen skäligen stor sedelreserv bör vara att tillgå. Snarare är det troligt, att den ytterst fastställda gränsen icke på långt när kommer att uppnås, utan finnas till blott såsom en för alla eventualiteter utstakad linea, innanför hvilken riksbanken kan röra sig med den elasticitet, som alltid är önskvärd och hvilken äfven med tillämpning af kontingenteringssystemet kan råda, om och när det högsta tillåtna beloppet tilltages rundligt. Det är ock lätt insedt, att den utvidgade rätten till sedelemission kommer att utöfvas endast i den mån riksbankens rörelse på naturlig väg tillför densamma de enligt lagbestämmelserna för utsläppande af icke metalliskt fonderade sedlar till det ena eller andra beloppet behöfliga tillgångarna äfvensom att behovet af ökning i guldkassan skall inträda successive och i sammanhang med utvecklingen i det hela.

»Vid sådant förhållande är det uppenbarligen icke af behovet påkalladt att, såsom i en motion föreslagits, höja det nu stadgade minimum i metallisk kassa från 25 till 30 millioner och i sammanhang härmed flytta den gräns, der vilkoret af viss qvotdel i guld såsom grundlag för ytterligare sedelutgifning blifver gällande, från 60 till 80 millioner.

»Af hvad i det föregående anförts lär ock framgå, att ökning af sedelutgifningsrätten med ett bestämdt belopp utöfver det hittills medgifna redan nu hvarken påkallas af något för tillfället befintligt behov eller bör i lagen utan vidare fastslås. Genom ett sådant fastslående skulle i sjelfva verket kunna framkallas anspråk på sedelemission, hvilka icke gäfv sig såsom en naturlig följd af ett normalt utveckladt affärslif, utan snarare berodde på föreställningen om en penningtillgång, hvilken i sjelfva verket till en stor del skulle existera på papperet, enär den vore endast en möjlighet, som under förutsättning af vissa förhållandens inträdande kunde förvandlas till verklighet.

»Nu kan visserligen härvid erinras, att om de enskilda bankerna genast eller i den allra närmaste tiden komme att afstå från sin sedelutgifningsrätt, riksbanken skulle hafva att sörja för en tillräcklig sedeltillgång, likasom naturligtvis att uppfylla de härför bestämda villkoren, och särskildt hålla behöflig guldkassa. I afseende härför må dock framhållas, hurusom riksbanken för det närvarande eger en betydande sedelreserv, hvilken den 31 sistlidne januari uppgick till 55,947,203, kronor, medan bankernas faktiska sedelutgifning samtidigt utgjorde 74,206,131 kronor. Den nödiga supplementära betäckningen i vexlar m. m. skulle tydligen

lätt åstadkommas ej minst genom de fordringar, som komme att tillflyta riksbanken såsom följd af bankernas rediskonterings- och kreditivrätt, men hvad guldkassan angår, kunde svårigheter uppstå för att med ens anskaffa det erforderliga tillskottet. Fullmäktige, som i fråga om tillgången på guld och guldvaluta, hvaraf i sjelfva verket möjligheten att utsläppa sedlar i större omfattning ytterst beror, aflåtit särskild framställning till utskottet, tillåta sig dock i detta sammanhang erinra derom, att i händelse de enskilda bankerna skulle nu upphöra med sin sedelutgifning, riksbanken bör kunna påräkna att af dem få köpa den allra största delen af deras guldinnehaf eller antagligen omkring 7,5 millioner kronor, för hvilka betalning utan ringaste svårighet för riksbanken kunde erläggas i inländsk valuta. Det sannolika synes emellertid vara, att de enskilda bankerna i allmänhet icke komma att uppgifva sin sedelutgifningsrätt förrän längre fram, och möjligen efter hand. I sådant fall har riksbanken uppenbarligen god tid att söka småningom allt mera stärka sig för den nya uppgiften och begagna lämpliga tillfällen att öka sitt guldförråd, hvilket icke ens under 1903 torde behöfva uppbringas så mycket, som ett effektivt begagnande af den maximala sedelemissionen skulle kräfva.

»Hvad nu slutligen den *metalliska* fonderingen af sedlarna eller guldkassans förhållande till sedelbeloppet i dess helhet vidkommer, skulle det, i fall förslaget i fråga om sedelutgifningsrättens ökande allt efter som de enskilda bankernas upphör blifver antaget, icke komma att synnerligen mycket skilja sig ifrån det af banklagen nu normerade. Med ett maximum i sedelutgifningsrätt, oberäknadt den, som beror af de utländska behållningarna, af 137 millioner kronor, skulle för närvarande riksbanken böra innehafva ett guldförråd af 37 millioner kronor eller ungefär 27 procent. Skulle efter tillämpning i dess fullhet af det nu ifrågasatta stadgandet sedelutgifningsrätten belöpa sig till 216,3 millioner och guld-kassan således utgöra 55,3 millioner, blefve procenten cirka 25,57. Antagligen komme dock i praxis ej mer än omkring 200 millioner att behöfva räknas, i hvilket fall guldförrådet skulle uppgå till omkring 51,5 millioner kronor eller cirka 25,75 procent, hvilket inom vårt land, der användningen af sedlar såsom rörelsemedel är så stark, bör kunna anses betryggande.

»Fullmäktiges uppfattning om de här behandlade motionernas innebörd och om möjligheten att tillmötesgå de deri framställda förslagen är således, korteligen sammanfattad,

att den nuvarande segelutgifningsrätten för riksbanken och de enskilda

bankerna tillsammans är fullt tillräcklig för att, så vidt på dem beror, trygga den allmänna rörelsen mot hvarje brist på inhemska omsättningsmedel;

att en stark utvidgning redan nu af gränserna för riksbankens sedelutgifning icke i större mån kan blifva effektiv, så länge de enskilda bankerna ega en dylik rätt till belopp af öfver 100 millioner kronor, men deremot kan framkalla anspråk på riksbanken, som denna icke kan uppfylla annorlunda än i den mån dess medel att vid anfordran inlösa sina sedlar i motsvarande grad ökas och sålunda måste befaras i främsta rummet komma att föranleda en ytterligare, på mycket osäker grund hvilande, uppblåsning af affärsverksamheten;

att följaktligen den ifrågasatta ökningen af riksbankens sedelutgifningsrätt icke kan förordas under annan förutsättning, än att den inträder i samma mån som de enskilda bankernas indrages samt rörelsen behöfver och begagnar just riksbankens sedlar; och slutligen

att såsom vilkor äfven för en dylik successiv ökning bör sättas en kontingentering med guld, som icke får blifva lägre än den i öfrigt af banklagen bestämda eller 30 procent, så att den icke kan användas annat än i den mån riksbanken på det ena eller andra sättet kan öka sitt guld-förråd i behörig proportion till sedelmassan.»

I likhet med hvad så väl två af motionärerna som fullmäktige i riksbanken uttalat, finner utskottet, att med hänsyn till förhållandena för dagen någon bjudande nödvändighet icke föreligger att öka den sedelutgifningsrätt, som genom nu ifrågavarande bestämmelser i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 tillerkänts riksbanken. Denna uppfattning bekräftas ock af de utaf fullmäktige lemnade sifferuppgifter angående riksbankens och de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt den 31 december 1898 samt angående det belopp, hvartill denna sedelutgifningsrätt blifvit begagnad. Utaf de lemnade uppgifterna framgår jemväl, att af de enskilda bankerna hittills endast en enda afstått från sin sedelutgifningsrätt; men om det än af denna och andra omständigheter synes vara mycket sannolikt, att åtminstone flertalet af de enskilda bankerna fortfarande komma att begagna sin intill utgången af år 1903 medgifna rätt att utgifva egna sedlar, kvarstår dock möjligheten för riksbanken att på grund af bestämmelserna i 41 § riksbanklagen redan före år 1904 nödgas öfvertaga hela eller en större del af den sedelutgifning, som nu utöfvas af de en-

skilda bankerna. Och vid 1904 års ingång skall riksbanken hafva öfvertagit hela sedelutgifningen. Med skäl måste man befara, att den riksbanken enligt nu gällande bestämmelser tillerkända sedelutgifningsrätt skall år 1904 eller möjligen derförut visa sig hafva varit allt för snävt tilltagen, och att riksbanken därför måhända ej skall kunna tillfredsställa allmänna rörelsens legitima behof. Dylika farhågor hafva tydligen framkallat föreliggande motioner.

Granskar man de grunder, hvarpå bestämmelserna angående riksbankens sedelutgifningsrätt i nu gällande lag tillkommit, finner man, att den ledande tanken är denna, att det gifves ett visst mått af sedlar, som under alla omständigheter kommer att hålla sig utelöpande, och för hvilket ringa eller ingen guldäckning behöfves, under det att de derutöfver utgifna sedlarne kunna medföra kraf på riksbankens guldkassa eller utländska tillgodohafvanden och därför fordra kraftigare täckning. Denna ledande tanke finnes klart angifven uti 1881 års bankkomiterades den 14 december 1883 afgifna yttrande, deri det säges:

»Detta systems kärna ligger deri, att man noggrant beräknar den kvantitet sedlar, som den inhemska omsättningen alltid minst håller utelöpande, samt medgifver sedelbanken att utgifva denna kvantitet mot betäckning af räntebärande, säkra, om också ej genast realisabla valutor samt tillförbinder banken att för hvarje sedel, den utöfver sagda minimum utgifver, innehafva valuta i guld.»

Och den senare bankkomitén äfvensom det följande lagstiftningsarbetet har påtagligen byggt vidare på den här lagda grunden. 1881 års bankkomité ansåg emellertid minimalsiffran för de enligt beräkning ständigt utelöpande sedlarne böra sättas till 75 millioner kronor, i Kongl. Maj:ts proposition till 1897 års Riksdag höjdes den till 90 millioner, och vid lagens antagande i kamrarne bestämdes den på grund af herrar fullmäktiges i riksbanken utlåtande till 100 millioner. Den offentliga diskussionen äfvensom föreliggande lagändringsförslag vittna likvisst om, att man redan nu funnit, att nämnda siffra med hänsyn till den senare utvecklingen af vårt näringslif är lägre tilltagen än ur säkerhetssynpunkt varit nödigt. Anser man, att riksbanken under alla förhållanden kan år 1904 utan svårighet förskaffa sig en synnerligen stark guldkassa och sedermera bibehålla den eller, derest svårighet därför skulle möta, utan vidare kan påräkna statens mellankomst för detta ändamål, är det för allmänna rörelsen af underordnad betydelse, huru siffran för den så kallade obetäckta sedelutgifningsrätten fixeras. Men vill man med så stor sparsamhet i afseende

å guldkassan, som är förenligt med trygghet för sedlarnes inlösen, ordna sedelutgifningsrätten för riksbanken, synes utskottet blott tvenne vägar vara att följa. Den ena är, att man med bibehållande af nuvarande lagstiftnings grunder för sedelutgifningsrätten gör beloppet af den så kallade obetäckta sedelutgifningsrätten rörligt, så att det på ett försigtigt sätt afpassar sig efter näringslivets utveckling. Den andra är, att sedelutgifningen släppes fri endast med en viss måttlig qvotdelsbegränsning beträffande förhållandet till guldkassan, hvarvid man i öfrigt finge förlita sig på verkningarna af en klok diskontopolitik från fullmäktiges sida.

I det hittills varande svenska sedelbanksystemet har den förnämsta fördelen legat uti den elasticitet i sedelutgifningsrätten, som möjliggjort för de enskilda bankerna att lätt och smidigt anpassa sin sedelutgifning efter rörelsens behof. Det vill därför synas utskottet, att om en ändring skall vidtagas i de bestämmelser, hvarigenom sedelutgifningen förbehållits åt riksbanken ensam, denna bör gå i sådan riktning, att den största möjliga, med trygghet för sedlarnes inlösen förenliga, elasticitet beredes för riksbankens sedelutgifningsrätt.

När utskottet, utgående från dessa allmänna principer, granskar de föreliggande förslagen till ändring i riksbankens sedelutgifningsrätt, finner utskottet, att intet af dem tillfredsställer de fordringar, som här uppstålts. Så väl herr Lithanders som herr Dahns förslag innebära, fränset de olika grunderna för den partiella guldtäckningen, blott fixeringar af beloppet för den så kallade obetäckta sedelutgifningsrätten vid andra siffror än den nu lagstadgade. Men med stöd af den sedan detta lagstiftningsarbetes början vunna erfarenhet är det långt ifrån osannolikt, att äfven de siffror, som föreslagits, inom någon framtid skola befinnas mindre tillfredsställande, och det synes utskottet önskvärdt, att mera bestående bestämmelser härutinnan blefve träffade. Hvad herr Höglunds motion vidkommer, ansluter sig den väsentligen till herr Lithanders, äfven med afseende å gränserna för sedelutgifningsrätten, men vill stärka den metalliska täckningen för den sedelutgifningsrätt, som på riksbanken skulle efter hand öfverflyttas från de enskilda bankerna, derigenom att riksgäldskontoret skulle på närmare bestämda vilkor till riksbanken öfverlemna svenska statsobligationer motsvarande trettio procent af den öfvertagna sedelutgifningsrätten. Utskottet vill ingalunda bestrida, att omständigheterna någon gång kunna föranleda dertill, att staten — utan att riksbanken har någon som helst oförmåga eller svårighet att infria sina egna förhindelser — bör hjälpande inskrida för att stärka riksbankens guldkassa i syfte att förekomma en eljest nöd-

vändig, men allt för stark strypning af affärslifvet. Men utskottet kan deremot icke finna det lämpligt eller nödigt att i lag föreskrifva en permanent nödhjelp från staten åt en institution, som af statsverket utrustats med en så stark ställning som riksbanken.

En ändring före 1903 års utgång af nu gällande bestämmelser angående riksbankens sedelutgifningsrätt torde nog blifva behöflig, men utskottet anser sig på förut angifna skäl ej kunna förorda någon af nu föreliggande motioner och anser sig ej heller kunna med anledning af dem framställa något förslag i sådant syfte, hvarför utskottet hemställer,

1:o).

att ifrågavarande af herr Lithander väckta motion ej må af Riksdagen bifallas;

2:o).

att herr M. Dahns motion ej må vinna Riksdagens bifall; samt

3:o).

att herr O. M. Höglunds motion ej heller må till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Stockholm den 25 april 1899.

På sammansatta banko- och lagutskottets vägnar:

F. A. BOSTRÖM.
